

DİZİLER ROMANLARA, FİLMLER HİKÂYELERE BENZER

“Sinema roman, fotoğrafsa öyküdür.”

Julio Cortázar, *Edebiyat Dersleri*

Bilge Karasu, 1966 yılında kendisiyle yapılan bir söyleşide, yazdıklarının roman mı hikâye mi olduğunu ayırt etmediğini, bu soruyla ilgilenmediğini söyler.⁴⁴ Ama okur ve yazarın, metin gibi bir “menteşe” ile birbirine tutturulduğu yazın kurumuna ait bazı hazır tanımların olduğunu da ekler. Ortaya çıkan eser eğer romana daha çok benziyorsa kendisinin ona çaresiz roman dediğini söyler. Diğer yandan bu yazılanlar hikâye de olabilir. Yazılanın hangi sınıftan olduğu çok önemli bir soru değildir ona göre. Çünkü kendisinden başka bir şeye benzemeyen bir metne dışarıdan yakıştırılmış bir tanımdır. Roman ile hikâye “arası” bir yerde yazılar ortaya çıkar ona göre; esasen ikisine de tam olarak benzemeyen.

Roman ve hikâye arasındaki farklar gibi, hikâye ve öykü arasında da benzer ayrımlar aranabilir. Öykülerin, içerisinde bazı hikâyeler barındıran anlatılar oldukları da söylenebilir. Roman da bu durumda içerisinde bazı öyküler olan uzun bir başka anlatı mıdır? Bu uzunluğun veya hacmin, bazı durumları daha ferah şekilde anlatmaya izin verdiği de söylenebilir. Böyle ifade edildiklerinde, bunlar arasında doğa farkından çok nicel ayrımlar işaretlenmiş olur. Tek farkları birisinin daha hacimli ve uzun olması mıdır? Diğeri daha kestirmeden mi gider? Benzer şekilde dizi film, olağan süresi iki saat civarında olan bir filmin esnetilmiş ya da film dizinin büzülmüş hâli midir? Eğer temel farklar bunlarsa, ortada düşüncüyü çok da celbeden bir ana fikir yok gibidir.

44. Karasu, Bilge. (2009). *Susanlar*, haz. Serdar Soydan, İstanbul: Metis Yayıncılık, s. 210.

Hikâye ya da film üreticisi, eserin yapısı gereği, biraz kestirmeden olayları serimleyip, kişileri çok uzaklara ve geçmişe gitmeden tanıtmak zorundadır. Ama çoğu zaman okurun, izleyicinin duygu, imge ve bilgi birikimine güvenerek işini yapar. Kendisini, dar zamanlı insanların duygulanma veya temaşa ihtiyacına cevap vermekle yükümlü sayabilir. Modern edebiyatın, başı, sonu ve ortası olmayan dramatik yapısı içerisinde bu ayırım da basit bir nicel hesaba indirgenir. Yani içerisinde hadiselerin cereyan etmediği bir film ya da hikâyenin uzaması, anlatılmayan olayların, betimlenmeyen tabiatın, ruhsal derinlikleri, büyüme öyküleri verilmeyen, eylemde bulunmayan kişilerin neden oldukları olaysızlığı sürdürmekten başka bir sonuca varmayabilir. Modern romana musallat olan sayısız hayalet, cümlelerin, hadiselerin birbirine bağlanmasına müsaade etmez; anlatının şimdi ve burada kalmasına izin vermez. Olay çıkaran hayaletler kahramanların eyleme geçmesine mani olurlar. Bu hareketsizlik içerisinde, Beckett'ın anlatı kişileri gibi kahramanın kendisi de hayalete dönüşebilir.

Örneğin bir Beckett veya Karasu anlatısının birkaç sayfa veya yüzlerce sayfa olması arasında belirgin bir nitelik farkı bulmak zordur. Bu durumda onların yapıtının önemli bir kısmının yazmadıkları, söylemedikleri hakkında olduğundan şüphe edilebilir. Çünkü böyle metinlerde, roman yazma atölyelerinin gözde başlıkları olan, karakter, olay örgüsü, atmosfer, zaman ve mekânı kurmak gibi sabır isteyen girişimler neredeyse ortadan kalkar. Birçok modern romanda, sözcelimi bilinç akışına başvuranlarda, böyle başlıkların altını doldurmaya isteksiz metinler ortaya çıkar. Yani önemli çağdaş yazarlar, yazı atölyelerinde anlatılan kurallarla pek ilgisi olmayan eserler kaleme alır.

Film ve dizi ayırımında ise, birisinin sinemada diğerinin televizyonda izlensin diye yapıldığı söylenebilir. Çünkü diziler, olağan gündelik yaşamları gereği belli saatlerde ekran başına geçenlerin takip edebileceği bir düzenle uyumlu şekilde üretilir. Oysa sinema seyircisi, içeri girip çıktığında, başını, ortasını ve sonunu öğrenebileceği bir yapımla karşılaşmak ister genellikle. Diğer yandan ev

yaşamındaki olağan yaşam döngüsü bozuldukça, orta sınıf aile alışkanlıkları dağıldıkça, diziler de artık bu sürekliliği vermekten geri durmaya başlar. Onyıllar boyunca süren sabun köpüğü dizilerde ekran başında büyüyen, yaşlanan karakterlerin maceraları tahammül edilemez olur. Yerine zayıf ilintilerle birbirine bağlanmış diziler tahammül edilebilir olur. *Netflix* yapımları gibi, izleyicinin belirsizleşen gündelik alışkanlıklarına göre açılan, kapanan, durdurulan, ileri sarılan diziler ortaya çıkar. Hatta *Black Mirror*'ın bölümlerinden birisinde denendiği gibi, macerasını izleyenin belirleyeceği etkileşimli, deneysel dizilere de yer açılabilir. Memleket saat ayarı şaşıttığından, diziler, haber ya da başkaca yayın kuşakları yapımcıların istedikleri zaman başlayamaz artık. Seyircinin son derece değişken keyfine boyun eğmek zorunda kalır. Roman yazarları da, benzeri bir yükümlülükle, okurun her geçen gün daralan ilgi aralığına sığmak üzere yazdıklarını kısa tutabilir. Okuyanın ilgisini dağıtmamak ve metnin akıcılığını yitirmemek üzere türlü hadiseler, dolambaçlar, ilginç hikâyeler anlatmayı zorunlu sayabilirler. Öncelikle kendilerini yavaşlatan, diledikleri gibi anlatmalarına mani olan hayaletleri kovarak işe başlarlar. Kağıt yüzeyi gerçekten boş olsun isterler.

Bu durumda film ve dizi ile roman ve hikâye üreticileri, kendi aralarındaki geleneksel ayrımları ve alışkanlıkları, biraz da huyuna uymak zorunda kaldıkları bir medya alıcısına göre bozmak zorunda kalabilir. Okurun ya da izleyicinin beklentilerine göre kendisini ayarlayan herhangi bir işin, bir yandan da doğal olarak klasik ayrımlara dönmesi beklenebilir; biçim olarak klasik ama muhteva bakımından deneysel. Olay örgüsü, seyirciyi, okurun ilgisini ayakta tutacak ilginçlikler taşısa da, şekil tümüyle geleneksel olabilir; başlar, gelişir ve sonuçlanır; mutsuz da olsa mutlu son buyruğunu yerine getirir. Ortalama medya alıcısı için fark, muhtevalar düzeyinde ortaya çıkar. Yani nitelik, filmin, romanın, dizinin veya hikâyenin ne anlattığına göre belirlenir. Neyin anlatıldığı, nasıl anlatıldığını önceler.

Bir roman ya da dizi filmdeki uzunluk ve hacim, eğer keyfi ya da saf ticari nitelikte değilse, gösteri amacı taşımıyorsa ancak o zaman bir hikâye ya da filme göre nasıl bir nitelik farkına sahip olduğu